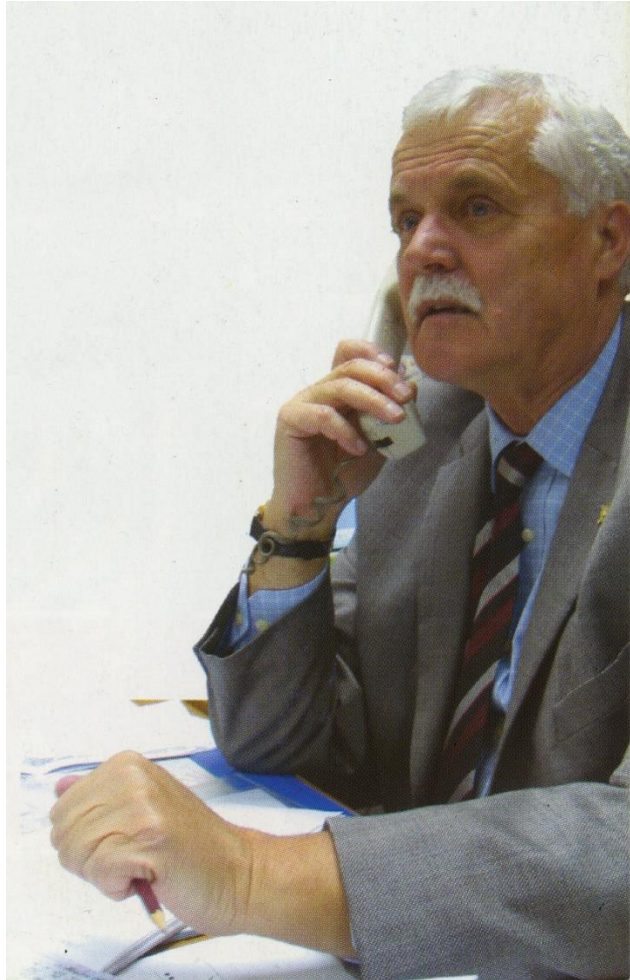

Jože Kuzman: Ponosen na Teritorialno obrambo

Življenjepis, Jože Kuzman, vojni veteran

Letošnja 50. obletnica ustanovitve Teritorialne obrambe Slovenije mi je na neki način razdelila moje življenje na tri obdobja, saj sem se rodil v začetku leta 1944, spomladi leta 1968, ko je bila v jeseni ustanovljena TO, odšel na služenje vojaškega roka, sedaj pa ga zaključujem kot veteran vojne za Slovenijo.

Slika 1: Jože Kuzman, generalni sekretar ZVVS od 2000 do 2008.

Moj rojstni kraj so Zreče, kjer je ob mojem rojstvu živel le malo ljudi, nekaj jih je delalo na svojih kmetijah, nekaj se jih je ukvarjalo z lesom, nekaj pa v tovarni kovanega orodja, ki je nato zrastle v veliki Unior. Imeli smo osnovno šolo, cerkev z župniščem, ki je bilo med vojno požgano, imeli pa smo tudi »pravi pravcati« vlak, ki je vozil od Poljčan do Zreč. To ni bil pravi vlak, bil je le njegova precej pomanjšana kopija, zato je bila tudi proga ožja. Pri tovarni, zadrugi in še malo višje se je našla še kakšna gostilna in manjša trgovina in to je bilo, tudi še s kakšno žago ali mlinom povrhu, skoraj vse.

Do šole sem imel od vseh učencev najkrajšo pot, samo našo ograjo sem preskočil. Ta pot pa se je kmalu podaljšala, ko sem že prvi in drugi razred male gimnazije, sedaj peti in šesti razred osemletke, obiskoval v Mariboru in se tam prvič srečal z vojaki, saj me je pot

vsak dan vodila mimo vojašnice v Melju. Zadnja dva razreda sem potem končal v Slovenskih Konjicah, Mariboru pa kar nisem mogel uiti in se leta 1958 spet znašel tam, na tamkajšnji Kmetijski srednji šoli in v njenem internatu. Zakaj? Zato, ker sem imel starejšega in mlajšega brata ter sestro, kar se je močno poznalo v družinskem proračunu, ki je po svoje kreiral naše usode. Rad sem risal in si močno želel oditi v Ljubljano v šolo za umetno obrt, toda edina štipendija, ki sem jo lahko dobil, je bila tista za Maribor in že omenjeno srednjo šolo. Dolgo let sploh nisem hotel narisati prav ničesar, mi je pa usoda vse bogato poplačala že čez nekaj let, ko sem za kratek čas delal na Kmetijskem inštitutu Slovenije v Ljubljani in tam na počitniškem delu srečal zelo čedno in pridno dekle, s katero sva konec avgusta leta 2017 slavila zlato poroko.

Lepe spomine imam na Zreče tudi zaradi najbližjih sosedov, zelo zavedne in med vojno izgnane v Srbijo učiteljske družine Mravljak. Od njih, ki so v vojni izgubili dva sinova, enega še študenta in drugega že zdravnika, sem se res veliko naučil o tem, kaj je domovina in kako jo moraš imeti rad. Pri njih sta večkrat, še posebej ob počitnicah, živela dva njihova vnuka, fant in dekle, nekajkrat pa še kdo in tistih časov se res rad spominjam. Ker smo bili fantje v večini, smo se veliko igrali po fantovsko. Ne vem kdaj, toda nihče še ni bil v srednji šoli, smo naleteli na knjige avtorja Prikrila, ki je opisoval pomorske bitke v Sredozemlju, Atlantiku in Pacifiku, pozneje, že kot teritorialec pa sem dobesedno požiral knjige še drugih avtorjev z naslovi Puščavski diverzanti, Činditi in podobne. Ko sem prišel v srednjo šolo, sem pri predvojaški vzgoji dobil v roke prvo puško, najprej sicer zračno, kmalu pa že tisto pravo. Roko na srce, toda zaradi kar lepega števila orožja, ki so ga po koncu vojne in umikanju iz Jugoslavije odmetavali nemški in drugi vojaki, meni in drugim fantom iz Zreč to ni bilo kaj neznanega, toda zaradi nekaj nesreč, ki so se pripetile, smo se vsemu temu raje izogibali.

Med počitnicami, že od osnovne šole naprej, sem vedno delal in si prislužil kak dinar ter si že pred srednjo šolo na Mozirski planini zaslužil za nove žametne hlače in krajše potovanje do Kopra in Splita, v drugi polovici srednje šole in tja do leta 1966, pa sem si nekaj zaslužil tudi z glasbo. Bilo je res kar nekaj zanimivih in lepih let, zaradi katerih sem skoraj pozabil na študij, toda pozneje sem tudi tega opravil.

Sledil je čas, ko se je oče odločil in začel z obrtno dejavnostjo, mletjem belega pohorskega marmorja, kjer sem mu pomagal, že leta 1967 pa se poročil z Andrejko, dekletom iz inštituta. Kmalu, že naslednje leto, se nama je rodil sin Boštjan in mesec po njegovem rojstvu sem moral k vojakom in to ne kamorkoli, temveč v Šolo rezervnih oficirjev pehote v Bilečo. Ko so me v vojašnici ostrigli, oprali, naprašili z belim prahom in oblekli v uniformo, se je končalo moje prvo obdobje.

Že doma v Sloveniji sem dobil veliko nasvetov, kako naj se obnašam v uniformi in res sem se in to po tistem, da naj v trenutku, ko vstopim v vojašnico, pozabim na civilno življenje in tega sem se držal ves čas. Sam začetek je bil res nekaj posebnega, toda tistega načina življenja sem se dokaj hitro privadil, ker smo bili vsi, razen stažistov, oficirjev in zalednih enot, novi. Še najtežje za nas je bilo ravnanje nekaterih komandirjev oddelkov – stažistov, ki so prav pred nami uspešno končali to šolanje in se potem z nami na malo bolj trd način dokazovali. Večina oficirjev pa je imela do nas sicer vojaški, vendar pošten in korekten

odnos, zagotovo tudi zato, ker je bil takšen komandant šole general Danilo Jauković. Ko smo lahko po slabem mesecu in dani zaprisegi odšli v mesto, v njihov edini hotel daleč naokoli in si razumljivo privoščili tudi kakšno pijačo več, me je prav naš general, ki smo ga res imeli že skoraj za očeta, z lepimi besedami napotil domov, v vojašnico seveda.

Vročina, pohodi, tekanja, vojaške vaje in premagovanje ovir, streljanja iz vsega pehotnega orožja, so nas že na pogled spremenili in ko me je za prvomajski praznik obiskala žena Andrejka, me tako zagorelega od sonca in 12 kilogramov lažjega, pri glavnem vhodu skoraj ni spoznala.

V šoli se je govorilo, da lahko tisti, ki z odličnim uspehom končajo šolanje, nadaljujejo stažiranje kar tam v Bileći in to mi je potrdil in tudi obljubljal predavatelj topografije. Na žalost, toda zafrknili so me Rusi, sicer ne še takrat, temveč pozneje, ko smo bili ob koncu poletja na tradicionalnem taborjenju v malem kraju Avtovac pri Gackem in ko se je zgodil pod vodstvom Rusov oborožen napad enot varšavskih sil na njihovo članico Češkoslovaško. Kako se lahko hitro vse spremeni, sem spoznal pri predmetu taktike, kjer smo do takrat pri pouku naše enote in zaveznike z vzhoda barvali z rdečo, sovražnike z zahoda pa z modro, potem pa naenkrat vzhodne z modro barvo, naše in tiste zahodne pa z rdečo. Seveda smo taborjenje zaključili z znanim 70 kilometrov dolgim maršem, začinjnim še s kakšno vajo, opravili še preostale izpite in počakali na slovo iz Bileće. Še vedno sem upal, da bom ostal kar tam, toda ker je vsem tistim, ki so šolo končali z odličnim uspehom, »domovina najbolj zaupala«, so nas poslali v vojašnice ob bolgarski, romunski in madžarski meji. Do Strumice v Makedoniji, mesta na tromeji med Jugoslavijo, Grčijo in Bolgarijo, je naša skupina petih stažistov potovala skoraj dva dni in tam naletela na napol prazno vojašnico, saj so bili skoraj vsi na meji, nekaj na grški, večina pa na bolgarski. Razlika med Zrečami in Bilećo je bila velika, toda razlika s Strumico je bila še večja. Postal sem komandir drugega pehotnega voda, druge čete drugega bataljona. Orožje, ki smo ga v Bileći lahko samo gledali, smo tu imeli in tudi z vsem drugim je bilo enako. Preplahov, tam smo jim rekli uzbune, smo imeli res veliko, saj nismo nikoli vedeli, kdaj gre bolj zares ali je samo vaja, ali nas dražijo oziroma preverjajo oni ali mi njih. Še najbolj resno je bilo tistikrat, ko so moj vod do meje peljali kar na sedmih samohodnih topovih in kar je bilo še »lepše«, največkrat v temi in čim hitreje.

Ob zelo redkih izhodih v mesto ali pa med pohodi po okolici, sem lahko spoznaval Makedonce, ki so na vaseh živeli skromno, toda do nas vojakov so bili vedno zelo prijazni in prav oni so mi vse moje spomine na Makedonijo naredili lepše. Med spomini so tudi smešni, tako se rad spomnim mladega vojaka iz Slavonije, ki je ob prihodu s seboj prinesel, tako kot vsi novi vojaki, tudi svoj osebni karton njegovega odseka za obrambo, kjer so bili zapisani vsi njegovi osebni podatki, le podatka o izobrazbi v njem ni bilo in zato je bil za vojsko seveda nepismen. Zaupal mi je, da je tista rubrika prazna samo zato, ker je bil v resnici študent teologije, kar pa bi mu lahko pri vojaki, tudi po mnenju tistega, ki mu je izdal tak karton, lahko samo škodilo. Čeprav ni bil takoj za, morda zaradi greha »ne laži«, sem ga le prepričal, da se je prijavil na tečaj, kjer ga bodo uradno naučili pisanja in branja. In že kar kmalu sem od vodje tečaja, zastavnika po činu, slišal same pohvale na račun Slavonca, kako pri pouku takoj vse razume in celo pomaga vsem drugim. Nagradili so ga s sedmimi dnevi dopusta.

Tik pred novim letom sem ob enem od številnih obiskov GINE – Generalne inšpekcije narodne armije/ ljudske armade, sedem dni nagradnega dopusta dobil tudi jaz in čeprav sem ga polovico porabil za vožnjo, so mi tisti dobri trije dnevi pomenili ogromno. Ne vem, kako in zakaj, toda kasneje so me spet nagradili še z desetimi dnevi dopusta, a namesto da bi skupaj z dopustom zapustil vojsko tretjega marca 1969 in odšel domov, smo se dan pred slovesom spet odpeljali do meje in dopust »je šel po vodi«. Domov sem se odpeljal 13. marca 1969.

Pri teh dveh dopustih moram poudariti, da si ju nisem zaslužil jaz sam, temveč fantje moje enote, ki so vedno storili vse, kar se je od njih pričakovalo. Nikoli, tudi pozneje pri teritorialcih, nisem imel nobenega na raportu, saj smo vse, kar bi lahko do tega pripeljalo, rešili po mirni poti, kot s pogovori med prijatelji. Tudi nikoli nisem povzdignil svojega glasu, razen kadar sem predajal kakšen raport nadrejenemu starešini ali kot dežurni pred bataljonom. Ker so mi zaradi sinčka večkrat rekli kar otac ali oče, sem se do njih tako tudi obnašal in tako pozneje tudi v Teritorialni obrambi.

Drugo obdobje sem začel in nadaljeval v Ljubljani pri ženi, ženini mami in sinčku, kmalu pa znova dobil tudi delo na Kmetijskem inštitutu. Vrnitev v civilno življenje je potekala normalno, le opazil ga ni nihče, razen domačih in nekaj prijateljev ter znancev, čisto drugače pa je bilo, ko sem šel v Zreče in že na poti srečal sošolca, ki mi je dejal: »Pa kje si bil Joža, že cele tri mesece te nisem videl?« In pot se je občutno podaljšala.

S teritorialci sem se prvič srečal že kmalu potem, ko se je začelo v konjiški občini s formiranjem prvih enot, kjer so največ dela opravili Tone Arnuš iz občinskega oddelka za obrambo, učitelj in nekdanji partizan Jože Višnar in soorganizatorji Franjo Marovšek, Avgust Bogatin in Miro Župančič, nato pa še Stane Pahole, Boris Podvršnik st., Alojz Kranjc in Franc Mlinšek, zadnji štirje že kot komandirji prvih čet TO Slovenske Konjice, Zreče, Loče in voda Vitanje.

Ko se je naša družinica po letu in pol življenja v Ljubljani preselila najprej v Zreče in čez dobrega pol leta v Slovenske Konjice, sem za seboj že imel nekaj izkušenj kot teritorialec, ki sem jih dobil na vojaški vaji občinskega štaba Teritorialne obrambe Ljubljana na Kureščku in usposabljanju v delu z eksplozivom v Črnučah. V Konjicah je žena dobila službo v podjetju Konus kot organizatorka avtomatske obdelave podatkov, jaz pa v očetovi obrti, v začetku kot pomočnik in delavec hkrati. Po očetovi smrti leta 1974 sem obrt in skrbi, povezane z obrtjo, prevzel jaz.

V konjiški Teritorialni obrambi sem začel kot komandir drugega voda Zreške čete, ki ji je poveljeval Boris Podvršnik st., v enoti pa našel same znance. Bili smo še bolj kot ne slabo oblečeni in obuti ter oboroženi s trofejnim orožjem iz zalog JLA, toda vsi smo že imeli, od služenja vojaškega roka v JLA, veliko potrebnega vojaškega znanja, izkušenj in discipline. Ko je bil kmalu leta 1973 iz obstoječih enot, zaradi boljšega, lažjega in usklajenega vodenja ustanovljen samostojni bataljon Teritorialne obrambe Borisa Vinterja, imenovan po padlem komandantu Šlandrove brigade, mu je najprej za kratek čas poveljeval Avgust Bogatin, naprej pa zelo dobro in uspešno Franc Ban. Razvili smo bataljonski prapor, za katerega nihče ne ve, kje je sedaj, in dobivali vedno več novega orožja, uniform in vojaškega materiala, vse

kupljeno s sredstvi lokalne skupnosti in delovnih organizacij. V tem času sem prevzel novo dolžnost, postal sem komandir novoustanovljenega voda za PSD (proti specialno delovanje).

Ker še tako dobro oborožene in opremljene enote brez dobrih častnikov, podčastnikov in vojakov ne pomenijo dosti, smo veliko dali na dobro strokovno vojaško izpopolnjevanje in to v okviru TO, sodelovanju z organizacijo Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, krajše ZRVS, pri določenih specialnostih pa tudi s takratno milico, sedaj policijo in drugimi. Ker so oziroma smo bili že po zakonu obvezni člani ZRVS vsi častniki in podčastniki, smo se večkrat znašli v dvojnih vlogah. Za vse člane so bila izobraževanja obvezna in brez denarnega nadomestila, zato so praviloma potekala ob vikendih. Urjenj smo imeli veliko, tako na območju občine, kjer jih je bilo največ na Rogli, v Kokarju pri Nazarju, glede na posamezne specialnosti, pa tudi drugje, protiletalci recimo pri Puli, z mojimi fanti smo se redno dobivali še v telovadnici.

Kot rezervni častnik sem pomagal pri organiziranjih obrambnih dni in obrambnih krožkov po šolah, nekaj časa sem predsedoval organizaciji ZRVS v Slovenskih Konjicah, en mandat pa bil tudi član republiške konference.

Leta 1974 je prišlo do spremembe, saj je bil naš bataljon ukinjen, ustanovljen pa Občinski štab Teritorialne obrambe Slovenske Konjice, za poveljnika je bil imenovan Anton Kolar in doživeli smo še nekaj manjših kadrovskih sprememb. Seveda pa to nikakor ni spremenilo naših načrtov, ki so bili kar veliki in smeli, zamislili smo si, da propadajoč mladinski dom v Konjicah obnovimo in v njem uredimo Dom Teritorialne obrambe, prvi tak dom v takratni Jugoslaviji. Ker je bil vodja projekta Franc Ban, zraven pa so aktivno, predvsem finančno, sodelovala praktično vsa podjetja in lokalna skupnost, pa še kdo zraven, se je vse tudi zgodilo in leta 1975 je bil dom odprt. Starejši Konjičani se tega dogodka še dobro spominjajo, spominjajo se ga verjetno tisti, ki so sodelovali v veliki paradi, pa tudi visoki oficirji JLA in TO, ki so se čudili Domu Teritorialne obrambe in nam. V njem smo imeli štab, kabinete, skladišča, ki jih sedaj uporablja RK, telovadnico in gostinski del, toda že čez nekaj let smo ob domu zgradili novega, še večjega, zraven pa še dobro urejeno vojaško strelišče z ustreznim objektom. Ker je bilo sodelovanje med TO in podjetji zelo korektno in dobro, smo jim vračali tudi tako, da smo v soglasju z njimi izbirali najugodnejše termine naših vojaških vaj, ali pa da smo jim mi pomagali, kjer je bilo mogoče. Spomnim se, da smo recimo urjenje dela z eksplozivi opravili kar ob čiščenju oziroma razstreljevanju skal in smrekovih panjev ob urejanju prvega smučišča na Rogli.

Prvi dom je sedaj občinski, drugega in večjega pa se drži nekakšna smola, saj že veliko let dobesedno sameva, menjavajo se le lastniki, namreč vse, kar je bilo nekoč v lasti TO, je prevzela država oziroma Slovenska vojska, ta ga je predala Ministrstvu za obrambo, ono Ministrstvu za pravosodje, sedaj pa je v lasti Ministrstva za javno upravo. Popolnoma uničeno strelišče je bilo po dobrih dvanajstih letih prošenj in razprav le vrnjeno občini. Po stari navadi, to je prostovoljno, smo si v nekdanji garaži in prostoru skladiščnika pred leti uredili sedež veteranskega združenja.

Moje civilno leto 1974 pa je bilo veselo in žalostno hkrati, saj je sin Boštjan dobil bratca Jureta, teden zatem pa mi je po hudi bolezni umrl oče. Kot obrtnik se na tisti čas

spominjam po tem, da so nas obrtnike nekateri še vedno imeli za »razredne sovražnike«, da smo lahko imeli najprej tri in pozneje pet zaposlenih, da so bile omejene velikosti delavnic, da smo bili nepovezani, pa tudi v organih skupščine občine nas ni bilo. Tako kot v TO Franc Ban, tako se je tudi v obrti pojavil Tone Ofentavšek in počasi so se začele spremembe, najprej z ustanovitvijo obrtnega združenja, potem zbornice, do sedanje Območne obrtno-podjetniške zbornice. V začetku je bil Tone predsednik, jaz podpredsednik, za drugi mandat pa sva se zamenjala. Razen že omenjenih omejitev in nekaterih problemov, ki smo jih večkrat reševali skupno, je postajalo sodelovanje med obrtniki, združenjem in občino vedno boljše. Veliko nam je pomenilo spodbujanje mladih za delo v obrti, organizirali smo dodatna izobraževanja naših članov, skrbeli za našo promocijo na sejnih in še veliko drugega. Ko se je OŠTO preselil v nov objekt zraven Doma TO, smo tja začasno naselili naše obrtno združenje, sedaj je tu Rdeči križ.

V moji obrti se je vse vrtelo okoli kamna, največ belega pohorskega marmorja in ploščatega skrilja, drobno mlet bel je bil uporaben za fasade, debelejši kot pesek za grobove, ploščat za obloge in tlakovanja, nazadnje pa še za prekrivanje streh. Na tega zadnjega sem po svoje kar ponosen, kajti z izdelavo takšnih strešnikov je bila obujena obrt, ki je mirovala več kot sto let. Ko se je povpraševanje po mletem marmorju zmanjšalo, pri skrilavcu pa pojavilo zelo veliko šušmarjev, ki so lomili plošče, povsod kjer je bilo mogoče, sem s tem delom končal, vsem mojim delavcem priskrbel službe, sam pa si iskal in našel novo delo, sicer spet s kamni, vendar veliko manjšimi, začel sem z brušenjem opalov za nakit in diamantov za industrijo.

Ukaz komandanta TO Republike Slovenije, general-podpolkovnika Ivana Hočevarja od 15. maja 1990, da je treba predati na hranjenje orožje, strelivo in MES TO, ki so zunaj objektov JLA v objekte JLA, je za nas v Konjicah dobesedno pomenil razorožitev, hoteli so nam odvzeti orožje, ki smo ga kupili sami in tudi hranili v skladiščih, ki smo jih sami zgradili in so bili boljši od večine tistih v vojašnicah JLA. Med častniki naše zahodno-štajerske pokrajine, ki so prejeli ta ukaz v Ponikvi, na enem od svojih rednih pohodov, je zavrelo in od sedmih štabov, ki so imeli orožje v svojih prostorih, ga je JLA odpeljala le iz dveh. Ker se naši zaradi vztrajanja enega, da je ukaz pač ukaz, niso mogli odločiti, je po prerokanju med njimi le prišlo do dogovora, da skličejo vse preostale člane štaba in najodgovornejše starešine na enot, ki naj sprejmejo skupno odločitev. Seveda smo bili vsi proti izvršitvi ukaza in tudi vsi smo lastnoročno podpisali posebno listino, s katero smo dejansko zavrnilo ukaz in to listino sem v spremstvu Toneta Kolarja in Petra Mlakarja že pozno zvečer izročil novemu predsedniku skupščine občine Jožetu Baragi. Tam smo se dogovorili še o naslednjem nujnem koraku, po katerem je nato Svet za SLO in DS sprejel sklep pod št. 06/20, da je orožje naša last, zato ga je »možno odvzeti le na podlagi sklepa te skupščine«.

Začelo se je dobesedno vojno stanje s postavitvijo oborožene straže, celonočnimi dežurstvi, ko so do polnoči dežurali redno zaposleni na štabu, po polnoči pa teritorialci prostovoljci, ter s povečano prisotnostjo miličnikov v mestu in pri pomembnejših objektih. Ko je prišlo v začetku jeseni do umika našega orožja iz skladišč, se je tudi en prostor v moji delavnici v trenutku spremenil v tajno skladišče.

Vse življenje v in ob Teritorialni obrambi se je okrepilo ter pospešilo in vedno več enot je začelo z več dnevnimi dežurstvi, tako tudi moj 143. diverzantski odred že v februarju leta 1991. Spomnim se, kako so si nas želeli tako iz zraka in desetih helikopterjev, na naših strelskih vajah na strelišču v Konjiški vasi ogledati pripadniki JLA, a videli so le streliško zgradbo, strelišče in gozd okoli, mi pa njih prav dobro.

Vojna se je na našem koncu začela v ponedeljek, 24. junija 1991, zjutraj ob 4. uri z mobilizacijo poveljstva 85. OŠTO – poveljstva območnega štaba, ki je bil že prej formiran iz vseh enot treh občin, Konjice, Šmarje in Šentjur, zaščitnega voda, voda vojaške policije, oddelka zvez in zalednega oddelka. Ob 20. uri je prišel na vrsto že tudi moj odred. Ponoči smo se prešteli, oborožili, zjutraj pa že odrinili na Stranice, z nalogo ureditve tabora v šoli, postavitve zavarovanja in nadzora terena. Naslednji dan po proslavi v Ljubljani smo v dolžini tridesetih metrov že zaprli magistralno cesto Celje–Maribor v skladu z dokumenti in načrti, ki smo jih imeli še od ene prejšnjih vojaških vaj – blokade prometnic. Pozneje smo pripravili za rušenje še del ceste iz Konjic proti Oplotnici, varovali blokado na magistralni cesti, nadzirali teren Stranice–Vitanje–Zreče in zanimivo, pazili kolono JLA, ki se je umikala iz Dravograda proti Slovenski Bistrici, da se jim ne bi kaj zgodilo! Ker vojaku brezdelje bolj škoduje kakor koristi, smo veliko časa namenili iskanjem, ogledom in nazadnje tudi merjenju ter skiciranju velikega števila bunkerjev, strojničnih gnezd, zaklonišč in drugih objektov, ki jih je JLA zgradila po letu 1956, po krizi na Madžarskem. Tega je bilo od Vojnika do Konjic res veliko. Temu, da smo imeli v naši zahodno-štajerski pokrajini Teritorialne obrambe vse od Rogatca na meji s Hrvaško, pa tja do Pavličevega sedla pri Avstriji v glavnem mir, je mogoče botrovalo tudi dejstvo, da smo po Hočevarjevem ukazu obdržali orožje v Šmarju, Konjicah, Žalcu, Velenju in Mozirju. Mogoče! Dolgo, celo leto in pol po koncu vojne, smo čakali na vsaj krajšo analizo vsega, kar smo doživeli in mogoče kakšno malo zahvalo, a iz tega ni bilo nič, spoznali smo le, da je vojni veteran le »odslužen vojak«. Kmalu sem na cesti izvedel, da nisem več poveljnik odreda in prav kmalu dobil obvestilo, da moram uniformo vrniti. Tudi brisanje iz vojaške knjižice o vojaški obveznosti je bilo tako na hitro in za konec so mi ob spremembi činov z ramen sneli tudi eno zvezdico.

Nikoli, na nobeni vojaški vaji, usposabljanju, delu pri izgradnji in urejanju Doma TO in vojni, nisem nikoli zahteval nobenega povračila stroškov, vse sem delal prostovoljno za Slovenijo, ko pa smo se uspešno odcepili od Jugoslavije in je na drugi strani meje ostala večina podjetij oziroma kupcev mojih storitev, sem ostal brez dela in kmalu je v Konusu ostala brez dela tudi žena. Zaradi višje izobrazbe, čina in dela v Zvezi rezervnih vojaških starešin sem po tihem računal na izpraznjeno mesto občinskega sekretarja za obrambo, toda iz tega, verjetno zaradi moje »barve«, spet ni bilo nič. Tudi dejstvo, da sem bil do prvih demokratičnih volitev leta 1990 podpredsednik občinske skupščine in na volitvah dosegel največ posameznih glasov podpore, mi ni prav nič pomagalo in ko sem veliko let pozneje sprejel spominsko ploščo tajnega skladišča, sem jo podaril Muzeju Slovenske vojske v Mariboru, kajti moja delavnica je bila že prodana, skupaj z zidom, kamor bi ploščo lahko pritrdili.

Tako, bolj »na trdo« se je začelo moje tretje obdobje. Počel sem marsikaj in nazadnje, leta 1999, pristal na mestu tajnika občine Slovenske Konjice in čez dobro leto bil izvoljen za

generalnega sekretarja Zveze veteranov vojne za Slovenijo. Ob nastopu nove službe mi je bilo v veliko pomoč dejstvo, da sem bil do takrat en mandat član predsedstva in veliko dela in veteranov z vrha organizacije že poznal. Čeprav sem vsak dan prevozil po 200 kilometrov do službe in domov, sem v delu užival, krajši čas nadaljeval po preteklem, vedno več pa dodajal kaj novega. Včasih je bilo na predsedstvu sprejetega kaj takega, kar sicer nisem podpiral, toda vseeno naredil, kar se je od mene pričakovalo. Srečko Lisjak je takrat bil predsednik, ki sem mu zaupal in mislim si, da je tudi on meni.

Veliko je bilo dela z Zakonom o vojnih veteranih, posebej v delu o pogojih za pridobitev veteranskega statusa. Nedorečene in neuresničene so bile nekatere stvari med državo in svojci padlih v vojni, ki jih je bilo treba reševati. Sorazmerno hitro je bilo spremenjeno financiranje območnih združenj, ki so nekoč dobivala samo del sredstev od plačanih članarin, ki jih je do takrat pobirala zveza, do tega, da je zvezi ostalo samo tiskanje in razpošiljanje položnic, sredstva pa so prihajala direktno na račune združenj. Višina sredstev, s katerimi nas je država sofinancirala, pa so bila odvisna od članstva, od našega opravljenega dela, od programov pa tudi od tistih »zgoraj«, ki so delili proračunski denar.

Ker nikoli nisem bil pisarniški tip, ki vedno čepi samo v pisarni, sem se veliko vozil po Sloveniji ter spoznaval veteranke in veterane, njihov del zgodovine iz naše vojne in dogodke tistega časa. Spoznal sem jih veliko, spoznal pa tudi, da si tega želi članstvo. Prvo množično srečanje ZVVS in Severja je bilo leta 2001, ki smo ga imenovali SKUPAJ V VOJNI –SKUPAJ V MIRU na letališču v Cerkljah ob Krki, je bilo zadetek v polno. Enako uspešni sta bili srečanja članstva obeh veteranskih organizacij na Pokljuki in letališču Slovenj Gradec. Pokljuškemu smo dodali še veteranske športne igre, ki so že nekaj časa bile vsako leto in to s tekmovanjih v različnih panogah. Ta srečanja in športne igre so zahtevale veliko dela, toda potrebno pomoč so nam vedno ponudili v Slovenski vojski, policiji, območnih združenjih, zdravstvenih domovih, gasilcih, oziroma povsod, kjer smo zanjo zaprosili.

Od športnih tekmovanj se rad spomnim teka pod naslovom Veterani brez meja, ki smo ga organizirali v Razkrižju in dvakrat prečkali mejo med Slovenijo in Hrvaško. Ob številnih tekmovalnih panogah je bilo in še sedaj je, poskrbljeno za spremljevalce, kajti prav z njimi smo dosegli še večje spoznavanje in prijateljstva. Ko smo enkrat dobili malo več sredstev, smo zapeljali vse predsednike in sekretarje združenj v Vukovar na Hrvaško, kjer so se od blizu spoznali z grozotami vojne. Maistrov, Prešernov in pohod na Triglav so postajali vse bolj popularni in so se kmalu pojavili še nekateri, da ribiških tekmovanj niti ne omenjam. Prepričan sem, da nam tudi GEOSS z našim spominskim obeležjem pomeni vedno več. Ko se je ponudila priložnost, smo združenjem zagotovili dodatna sredstva za računalnike in organizirali tečaje za delo z njimi. Ker je postajal arhiv s prijavnici članic in članstva vse obilnejši, smo vse prijavnice presneli v elektronsko obliko ter vse računalnike povezali v enotni sistem. Na spletnih straneh zveze in združenj je mogoče najti vse, kar članstvo potrebuje, tako novice, obvestila, dokumente zveze in združenj, do glasila Veteran.

Ob obujanju spominov pa ne morem in ne smem mimo velike solidarnosti med našimi člani, posebej ob kakšnih nesrečah ali ujmah, mimo svojcev padlih v vojni za Slovenijo, ki jih je vojna za Slovenijo najbolj prizadela in mimo sodelovanja s ŠOUM – Študentsko

organizacijo Univerze v Mariboru. Njihova delovna brigada je pomagala pri urejanju dveh veteranskih domov, enega na Obretanovem na Uršlji gori in enega v Krvavi peči. Sodelovali so pri organizaciji naših dobredelnih koncertov orkestra Slovenske vojske, pa pri letnih srečanjih s svojci padlih in vsem otrokom padlih sofinancirali njihove stroške prevozov do šol.

Več o Teritorialni obrambi Republike Slovenije pri nas pa lahko najdete v knjigi Leto prej, ki sem jo v samozaložbi izdal ob 20. obletnici vojne za Slovenijo pod ISBN št. 078-961-90553-1-1!

Jože Kuzman

Slika 2: Marca leta 1968 v pehotni šoli za rezervne oficirje v Bileći. Z leve pitomac Jože Kuzman, z desne pa Dalmatinec Nedeljko.

Slika 3: Teritorialci Zreške čete leta 1972.

Slika 4: Podeljevanje nagrad učencem obrambnega krožka v Konjicah.

Slika 5: Priprave na vojaško vajo Dravinja 88.

Slika 6: Pogovor o vojni za Slovenijo leta 1991 z dijaki Srednjega šolskega centra v Zrečah.

Slika 7: Tradicionalno srečanje svojcev padlih žrtev vojne za Slovenijo, študentov Študentske organizacije Univerze Maribor in organizatorjev v Velenju leta 2016.

Slika 8: Jože Kuzman, akvarel. Motiv iz Hudinje nad Vitanjem.